Dragi Vrepčani, Zavođani i Pavlovčani i svi oni koji se tako osjećaju, dragi nam gosti!

Okupili smo se danas na ovoj našoj slavnoj Gradini da se prisjetimo dana kada su prije 76 godina nikad pokoreni mještani naših sela hrabro i odlučno krenuli u borbu protiv ustaškog režima. Krenuli su samoinicijativno, potaknuti od hrabrijih i odvažnijih ljudi iz naših sela. Tih sudbonosnih augustovskih dana narodni ustanak bio je jedini put ka opstanku naših sela u kojima vjekovima žive potomci slavnih krajišnika.

Ustaše dolaze u Vrebac 6. maja 1941., zaposjedaju Društveni dom i počinju terorizirati i zatvarati mještane. Zločini kulminiraju tragičnom sudbinom 19 mještana naših sela mučki ubijenih 17. juna na Medačkoj plantaži. Njihovi posmrtni ostaci počivaju u zajedničkoj grobnici na Vrebačkom groblju gdje im zahvalni preživjeli naši mještani podigoše spomenik na vječnu slavu i nadahnuće kako to kazuje naš pjesnik Dane Narančić:

Ucrtani ste u povijest, večnost

Gde mladost vidi nadahnuće

Jasne puteve mira

i puno nadahnuće.

Uvidjevši da im prijeti istrebljenje formiraju naši mještani Odbor za pripremu ustanka na čelu s Jocom Njegomirom pa na Šakića Rudini 28. jula donose odluku o napadu na ustašku posadu u Društvenom domu. Do napada nije došlo jer su ustaše osjetili da se nešto priprema pa noću 31. 7./1.8. bježe iz Doma. Čim se pronio glas kroz naša sela da su ustaše pobjegle 1. augusta narod se počeo okupljati pred školom, Domom i ispred crkve na Gradini. Dok su se dogovarali šta im je dalje činiti dojurila su konjska kola s dvojicom ustaša, koji izgleda nisu znali da su njihovi "hrabro" utekli. Vidjevši da su u opasnosti počeli su bježati. Milan Kokot ispaljuje prve metke na ustaše. " I, tako je puška Milana Kokota 1. augusta 1941, prva označila hitac u našim selima, a time i početak oružanog ustanka" napisao je naš prvoborac Dane Popović, a Sava Savica Todorić autor jedinstvenih knjiga o našim selima navodi da su "hici Milana Kokota bili prvi ispaljeni meci na ustaše u gospićkom kotaru". Istoga dana hrabri Mile Mandarić Pekar ubija trojicu ustaša, a njihova satnija naišavši na odlučan otpor branitelja Vrepca povlači se čime su stvoreni uvjeti za još odlučnije borbene akcije širih razmjera. Ovom pobjedom nad ustašama spašeno je stanovništvo ne samo naših sela, već i iz Barleta, Ostrovice i Široke Kule. Ustaše se prestrojavaju i ponovno pokušavaju osvojiti

naša sela. U žestokim borbama na Vlaškom brdu u jurišu gine Mile Graovac, prvi poginuli borac iz naših sela.

U to vrijeme u borbama Srba protiv ustaša uloga KPH bila je neznatna i bez većeg utjecaja. Ustaše su sve ustanike nazivali četnicima, a 1941. ustanici su sebe smatrali srpskom gerilom. Organizirali su se kao gerilski bataljon "Velebit", koji kao i drugi gerilski odredi krajem 1941. postaju partizanski.

U nedostatku oružja naši borci saznavši da je na području Srednje Dalmacije ostalo dosta naoružanja iz "aprilskog rata" 1941. nastavili su tradicionalnu trgovinu s Dalmatincima u kojoj su umjesto vina, smokava i grožđa kupovali oružje. Ovo je valjda jedinstven primjer da borci, i po cijenu života, kupuju sebi oružje kako bi se mogli boriti protiv brojnih neprijatelja. I Ovaj detalj ukazuje na upornost i odlučnost naših ljudi da se nikome ne pokore, da ostanu uspravni i dostojni svojih slavnih predaka.

Organizirani i naoružani krajem septembra 1941. u Dragi Ćurčića polažu zakletvu u kojoj se zaklinju da neće ispustiti oružje iz ruku dok posljednji okupatorski vojnik ne napusti našu zemlju, da će nemilosrdno kažnjavati domaće izdajnike za sve zločine nad našim narodom i njegovom imovinom; da neće vršiti nikakvu osvetu nad mirnim i nevinim stanovništvom bez obzira na

nacionalnu pripadnost; da će se boriti za ideju bratstva i jedinstva, da će prije umrijeti nego odati svoje drugove; da neće okaljati zastavu pod kojom se bore; da će se u vlastitim redovima energično boriti protiv malodušnosti, kukavičluka i zlonamjernosti, da neka svakoga tko izda interese svoga naroda stigne zaslužena kazna i neka sramno pogine od svojih drugova.

Na oslobođenom području naših sela vrijedni mještani pobrinuli su se za ubiranje ljetine, počinje se radom i osnovna škola, a za izbjeglice iz susjednih sela formiraju se tri kuhinje.

Ustanak se rasplamsavao, stvarani su slobodni teritoriji, a udruženi fašisti, nacisti i ustaše svoj bijes iskaljuju na nevinim ljudima. Tu su , kao i obično, prednjačile ustaše ne prezajući ni od monstruoznih zločina. Pale naša sela, pljačkaju, kolju i ubijaju starce, žene i djecu koji se spašavaju zbjegovima na Vrebačku stazu.

Krvavi rat neminovno se približavao porazu okupatora i njihovim domaćim pomagačima, a naši Vrepčani, Zavođani i Pavlovčani postadoše pobjednici i u ovom ratu.

Nametnuti rat donio je velike ljudske i materijalne žrtve. Naša sela su spaljena i opljačkana, rušena je i srušena naša crkva Pokrova Presvete Bogorodice. Iz naših sela s puškom u ruci borilo se preko 500 boraca, a njih 134 dalo

je život da bi mi mogli živjeti u slobodi. Strašan rat odnio je u našim selima 177 djece, žena i staraca koji nastradaše kao žrtve fašističkog terora. Njima u čast, a nama u trajno sjećanje podignut je ovaj velebni spomenik na Gradini, koji nam kazuje da praštamo, ali da ne zaboravljamo nevine žrtve pokušaja utiranja našeg identiteta, naše vjere i nacije.

Svima nam je poznata poslijeratna obnova, ali i počeci odumiranja naših sela. Djece je sve manje, škola postaje područna, nema više crkve i pošte, ne obnavlja se ni kultna "Srpska narodna čitaonica i knjižnica u Vrepcu", ukidaju nam ćirilicu, nestaju i krčme. Ostaje samo zadružna trgovina i poneka priredba u Domu. Dugo godina naša sela su bez primjerenih saobraćajnica za čiju gradnju smo morali sakupljati i dobrovoljne priloge. Struju nismo baš dobili među prvim selima u Lici, a za vodovod smo morali čekati promjenu države.

Uljuljani u bratstvo i jedinstvo gubimo svoju vjeru i naciju naivno misleći da i drugi tako razmišljaju. Međutim, kažu da se historija ponavlja pa 1991. dolazi do ponovnih nevolja za naša sela. U gradovima, a prednjači Gospić, dolazi do masovnih otpuštanja s posla, istjerivanja iz kuća i stanova, pa sve do masovnih ubistava. Opet nastaju zbjegovi, ovaj put iz gradova u rodna sela ili van Hrvatske. Nisu zacijelile ni žive rane iz Drugog svjetskog rata , a opet se trebalo izboriti za goli život. Nažalost, i u

našim selima pojavljuju se samozvani zaštitnici kojima je cilj bio samo rat i krvoproliće, gdje opet stradaju nevini. Do konačnog egzodusa iz naših sela dolazi nakon vojne akcije "Oluja" kada gotovo svi mještani panično i u opravdanom strahu za život odlaze u zbjeg iz kojeg gotovo da i nema povratka. Vi koji ste imali hrabrosti i snage vratiti se u rodni kraj došli ste da svoje kosti ostavite na Ćelemijama gdje su preko 400 godina sahranjivani naši predci.

Na nama rasutim po svijetu i vama koji u našim selima čuvate tekovine naših slavnih predaka ostaje trajna obaveza da se ona ne zatru, jer bi nam se tako zatro svaki trag življenja na ovim trusnim područjima. Svatko od nas može i mora dati svoj doprinos opstanku naših sela. Svijetli primjer je održavanje našeg groblja, obnavljamo i naš Dom, uređujemo našu Gradinu, na crkvištu ugradišmo krst gdje slavimo našu hramovsku i seosku slavu Pokrova Presvete Bogorodice, obnovili smo i Društvo" Srpska narodna čitaonica i knjižnica u Vrepcu".

Da bi opstali moramo zaboraviti nesuglasice i sporenja, lične interese i jalove rasprave, podjele na ove i one, okrenuti se budućnosti i složno prioniti akcijama kojima ćemo pokazati da nas još ima i da će nas biti kako to lijepo reče naš pjesnik Dane Narančić:

- Neuništiv je ovaj narod kao izvor ove planine, iz svakog korena uvis pođe vitkih stabala na stotine-.

Nikola(Dušana Ođurova) Cetina

Srpska narodna čitaonica i knjižnica u Vrpcu
Српска народна читаоница и књижница у Вршцу
Utemeljeno 1929.g.
Утемељено 1929.г.